

מפי כעמך

שלה - קרח • כ' סיון התשפ"ג • גיליון מס' 13

יורה דעה ♦ שו"ת על פי דברי הרב מרדכי שטרנברג זצ"ל

איך עובדים את ה' מתוך חופשי?

מכבים את האש. אם נשאל מדוע הקב"ה רצה לברוא עולם שבו המים מכבים את האש לא נוכל למצוא לכך סיבות קודמות, מעבר לסיבה שכך הוא רצון ד'. על כך נאמר בחז"ל "הוא ורצונו - חד". אין לרצון שלו סיבות קודמות. הרצון האלוקי הוא מציאות של חופש מוחלט.

מתוך כך נתבונן גם על הרצון שלנו. האדם נברא בצלם אלוקים, וגם לו יש את תכונת הרצון האלוקי. אמנם לא נוכל למצוא את הרצון החופשי של האדם ברצונות הנמוכים שלו, משום שכאמור, הם מושפעים מסיבות קודמות. אך הרצון החופשי נמצא דווקא ברצון היותר פנימי והעמוק, ברצון הנשמה.

הרב זצ"ל אומר באורות (אורות ישראל א', ד): "עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה בעולם כלל, בין בכמות הניטבים ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל".

יש בנו רצון להיטיב. רצון שאין לו גבול. המשמעות של רצון לא מוגבל היא רצון שלא נובע מהמציאות התחתונה, כיוון שאם הוא היה תלוי ומושפע מגורמים אחרים - הוא היה מוגבל על ידם. רצון חופשי לא מוגבל הוא ביטוי של עצמות החיים שלנו. הרצון להיטיב לכל הוא הרצון החופשי האמיתי שלנו - ואותו אנחנו צריכים לגלות בעולם. עליו אפשר לומר ש'כנסת ישראל ורצונה - חד'. וכך הוא בכל אחד ואחד מאיתנו.

שאלה: יש היום שאיפה גדולה מאוד של חופש ורצון לפעול מתוך בחירה ולא מתוך הכרח. מה המקום של עבודת ד' מתוך חופש? האם עבודת ה' יכולה לבוא מתוך חופש, או שהיא צריכה דווקא לבוא מתוך החובה למלא את רצון ה'?

תשובה: כדי להבין יותר את משמעות הדברים צריך לברר מהו הרצון החופשי של האדם.

רצון האדם הוא מוגבל מאוד וקשה לומר עליו שהוא חופשי. תמיד כאשר אשאל את עצמי מדוע אני רוצה דבר מסוים, אני יכול למצוא תשובה שגרמה לי לרצות. אני רוצה להיות בריא - כי כואב לי. אני רוצה לאכול - כי אני רעב. לולא שהייתי רעב לא הייתי רוצה לאכול. הכל נובע מהכרח, שאילו הוא לא היה קיים גם הבחירה היתה משתנית. כך אנו יכולים להמשיך להתבונן על רצון האדם, ולמצוא לו סיבות קודמות בכל מרחבי החיים. רצון שנובע ממציאויות היצוניות אינו רצון חופשי, הוא מוכרח לפי התנאים היצוניים שהוא חי בתוכם, ולכן קשה למצוא את החופש ברצונו של האדם.

שאלה: אם כן, איפה אנחנו מוצאים את החופש אצל האדם?

תשובה: כדי להבין מהו החופש האמיתי צריך להתבונן על מושג החופש דרך הרצון האלוקי. הקב"ה אינו מוגבל ברצונו כלל, ואין לו סיבות קודמות שמחוללות את רצונו. לדוגמה, הוא יכול לברוא עולם שבו המים לא מכבים את האש, אך הוא ברא עולם שבו המים

המשך בעמוד הבא >

הקושי להיכנס לארץ ישראל

קריאה בתורה | הרב דוד ג'אמי, עמ' 2

לימוד תורה לאישה - חיוב, מצווה או איסור?

מצוות ד' | עמ' 3

השבר הכפול של התחייה הלאומית

מקדם אותה לגילוי הגאולה השלימה

חיי שעה | הרב יהודה בהרב, עמ' 7

איתן ברק חוזר חלק א' - סיפור

הווה עובדא | ניסים ירחי, עמ' 8

כשאומות העולם לוחצים לזוטר על חלקי ארצנו, או באים כביכול בטענות מוסריות שונות, יש להכיר בבירור כי רק תואנה הם מבקשים. בכניעה, בוותורים, בפשרות ובהסכמים - לא נשקיט את תביעתם. היא רק תלך ותגבר.

עמוד
4

עמדתו של רבי עקיבא במצבי כפיה

הרב אליהו ביקש לקרוא את מכתבו של הרב משאש. הוא קיבל את המכתב, קרא אותו בעיון במשך כמה דקות ואמר לו: "כבר הורה זקן! מחר בבוקר אבוא לשכונה לראות מדוע צודק הרב משאש".

עמוד
6

על הרב מרדכי אליהו זצ"ל

הקושי להיכנס לארץ ישראל

להתרגל לקדושה מיוחדת. זה מה שקרה למרגלים. אבל ה' לא רוצה כך; ה' רוצה שניכנס לארץ. משה רבינו יודע את זה ומרים ידים בפעם השנייה.

שימו לב להבדלים בין חומרת חטא העגל לחומרת חטא המרגלים: בחטא המרגלים כתוב "ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני... אכנו בדבר ואוריחנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו" (שם י"ד, י"א-י"ב) - הקב"ה רוצה להרוג את עם ישראל בבת אחת ולהפוך את משה לגוי גדול. אבל ה' כבר הצייע זאת בחטא העגל, ומשה לא הסכים, אז מדוע ההצעה חוזרת שוב? אלא כאן מדובר בחטא הרבה יותר חמור ונורא. על החטא הזה אי אפשר להשלים.

בחטא העגל משה רבינו יוצא בתגובה לקרב להגן על ישראל: "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (שמות ל"ב, ל"ב) ואחר כך אומר "ג מידות רחמים. לעומת זאת אצלנו בחטא המרגלים" (י"ד, ה) משה אומר "ט' מידות בלבד.

בחטא העגל משה מזכיר "ראה כי עמך הגוי הזה", וגם מזכיר זכות אבות, וכאן לא מזכיר את כל זה. אומר הרמב"ן שהוא לא מזכיר זכות אבות כי אין זכות אבות למי שכופר בארץ! כי כל האבות עניינם הוא הארץ, וכיוון שמאסו בארץ אי אפשר להזכיר את זכותם. אין קטגור נעשה סגור!

ועוד - משה רבינו לא מתפלל שתתבטל הגזרה אלא רק שהם לא ימותו בדבר בבת אחת: "זהמתה את העם הזה כאיש אחד" אם ימותו כאיש אחד יהיה חילול ה'. הקב"ה משיב לו: "סלחתי כדברך". מפרש רש"י שהוא סלח ולא יהרגם בבת אחת. אבל הם ימותו טיפין טיפין, יפלו פגריהם במדבר ולא ייכנסו לארץ!

באמת אין תיקון לחטא הזה - עד ביאת המשיח. עד ביאת המשיח נוצר נתק וקרע בין עם ישראל לארץ ישראל. לא כמו בחטא העגל שעליו הקב"ה מחל, כמו שאומר האור שמח במכתב הידוע (נדפס בתורה ומלוכה עמ' 91, מובא בלתייכות ישראל ב' עמ' קס"ז). זה פירוק הכל. גם בפרשת דברים משה רבינו מזכיר שהוא התפלל עליהם בחטא העגל אך לא מזכיר שהתפלל עליהם בחטא המרגלים, כי באמת לא התפלל על ביטול הגזירה אלא רק שלא תהיה בבת אחת. מי שלא רוצה להיכנס לארץ אין מה לדבר אתו, הוא ימות. וגם הדור הבא החדש שייכנס - זו תהיה כניסה אחרת לגמרי, לא המשך יציאת מצרים. תהיה בכייה לדורות - חורבן בית ראשון ושני.

זה הכלל של הפרשה הנוראית הזו: אם אין עם ישראל בארץ ישראל - אין כלום! ה' יזכנו לתקן חטא המרגלים, לעשות תעמולה למען ארץ ישראל ולהעלות כל עם ה' לארצו. חזק ונתחזק, שבת שלום!

הגענו לפרשה הנוראה של המרידה בארץ ישראל, המרידה בקב"ה, הפניית העורף לכל המגמה האלוקית, והמצב החמור של "וימאסו בארץ חמדה" (תהלים ק"ז, כ"ד) שכפי הנראה אין לו תקנה. ספר במדבר מביא אותנו לארץ ישראל. הרבה משברים מתוארים בו, כיוון שכל הבעיות והקשיים מתחילים כשמתיחלים להיכנס לארץ ישראל. מדוע זה כך? ארץ ישראל היא קדושה עליונה, מיוחדת ומורכבת, מגמת כל המגמות, הדורשת המון העמקה והתבטלות לדבר ה' בדיוק גדול.

בפרשת בהעלותך החלו המשברים של עם ישראל: משבר ראשון - "ויסעו מהר ה'" (במדבר י', ל"ב), שברחו מהר סיני כמבואר ברש"י. אח"כ בני ישראל התאוו תאוה, ומשה מתאונן לקב"ה בתגובה "כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את הינק על האדמה אשר נשבעת לאבותינו" (שם י"א, י"א-י"ב). מדוע משבר קברות התאוה קשור לארץ ישראל? הרי ישראל לא התלוננו על הארץ אלא על הבשר! אלא שיש כאן חידוש נורא: הבעיה הכי קשה היא להיכנס לאדמה אשר נשבעת לאבותינו. שם צריך לשאת 'כאשר ישא האמן את הינק, שם צריך סבלנות של ברזל. משה רבינו מסוגל לפרעה, קריעת ים סוף, ירידת הַמָּן, מתן תורה וחטא העגל - אבל כשמגיעים לארץ ישראל הדברים מתחילים להסתבך. כתוב במדרש (ב"ר כ"ו, ו) שיותר קשה לגדל ילד אחד בארץ ישראל מאשר מטע שלם בחו"ל! מתחילים החיים להתעורר, לא מעוניינים בלחם מן השמיים אלא דווקא בבשר תאוה (שפת אמת). וכי ארץ ישראל היא תאוה? חס וחלילה, זו ארץ הקודש! אלא שסגולת ארץ ישראל היא להעלות את כל החיים והכוחות, ואכן, הם מתחילים להתעורר.

בפרשתנו אנו עומדים בפתח הכניסה לארץ כשעדיין לא נגזרה הגזירה. ואז מגיעים המרגלים, שהיו כשרים באותה שעה (רש"י י"ג, ג) - ונפלים ממדרגתם. הם טוענים: "ארץ ישראל ארץ אוכלת יושביה, מגדלת פירות ענקיים ואנשי מידות. אי אפשר להיות פה אנשים בינוניים, פה יש בנייני חומר ענקים, בני ענק - ואנחנו חגבים לידם! עם זה אתם רוצים להתמודד? לא זוכרים מה היה עם הבשר? בואו נחזור אחורה, נישאר עם הַמָּן במדבר. די! אי אפשר עם קדושת ארץ ישראל היא עמוקה ומורכבת ומסובכת! הבה נמרוד בה' שאמר לנו להיכנס לארץ, ונישאר עובדי ה' עם התורה במדבר". כל זאת חשבו המרגלים.

ובאמת בארץ יש עבודת ה' אחרת. מובא בספר פרי הארץ מכתב של ר' מנחם מענדל מוויטבסק (מכתבים המצורפים לספר פרי הארץ מכתב ל"ו, עמ' 218; מובא בלאמנות עתנו ח"ב מאמר 'צית ד' ארצך') שכל מי שמגיע לארץ יש לו משברים קשים בשנים הראשונות וסובל נפילות וירידות קשות כיוון שצריך

המשך "יורה דעה" מעמוד 1

לכל כוחות החיים, משום שהנשמה לא מספיק מאירה בחיינו. אם ניתן להם דרוור הם יושפעו מגורמים מחוץ לרצון הנשמת. כדי לדעת כיצד להופיע את הרצון העמוק שלנו, נתן לנו הקב"ה את התורה. התורה מסבירה לנו כיצד הטוב האלוקי שנמצא בפנימיות נשמתנו מתגלה במציאות המורכבת של החיים העולמיים. עבודת ה' צריכה לבוא מתוך חופש, אך החופש האמיתי הוא הנאמנות לרצונות הפנימיים שלנו שנובעים מהנשמה, והאפשרות להיות מכוונים לרצון זה היא רק ע"י לימוד התורה והליכה בדרכי התורה שנתן לנו ה'. נערך כשו"ת על ידי ר' אריאל כהן על פי שיחה של הרב

אמנם, גם שאר הכוחות והרצונות שלנו, ואפילו הכוחות הנמוכים שלנו, נבראו על ידי הקב"ה, וגם הם צריכים להיות חלק מהופעת החיים החופשית. לכן שלימות הופעת החיים מתרחשת רק כשהרצונות הנמוכים מגלים את הרצון העמוק והפנימי של הנשמה. כלומר, הסיבה הקודמת שצריכה לבנות בנו את כל הרצונות הנמוכים תבוא רק מהרצון הפנימי והעמוק של הנשמה. באופן זה ניתן לומר שכל פעולותיו של האדם נובעות מרצונו החופשי, כי הסיבות שגרמו את הרצון הזה הן לא חיצוניות לנו אלא פנימיות. כך הדבר ברמה האידיאלית, אמנם במצבנו איננו יכולים לתת דרוור

לימוד תורה לאישה – חיוב, מצווה או איסור*?

וכך מחלק הרב קוק זצ"ל באגרות¹, שכל האיסור הוא ללמד תורה לאישה, אבל אישה שלומדת מעצמה מותרת.

ד. תורה שבכתב

אמנם ללמד תורה לאישה ישנו איסור, כמבואר ברמב"ם ובשו"ע². אך כתבו הפוסקים, ובראשם הט"ז³, שמותר לכתחילה ללמד אישה תורה שבכתב, ובלבד שילמדה את פשטי הדברים בלבד.

ה. בדורנו

בדורות קודמים, הבת ואימה היו זמן רב יחד. האם העבירה לבת את כל הידיעות ההלכתיות הנחוצות לה, ולימדה אותה מוסר ויראת שמיים, ועל כן לא היה צורך בבתי ספר לבנות. את כל התורה שהייתה הבת צריכה לדעת, למדה מאימה.

אך בדורנו קבלת התורה מהאם התרופפה מאוד, ולכן גדולי הדור הקודם הקימו את בתי הספר לבנות.

וכך כותב החפץ חיים ז"ל, בספרו לקוטי הלכות על סוטה⁴: "נראה דכל זה דוקא בזמנים שלפנינו, שכל אחד היה דר במקום אבותיו, וקבלת האבות היה חזק מאד, היינו יכולים לומר שלא תלמוד תורה ותסמוך בהנהגה על אבותיה הישרים. אבל כעת בעוונותינו הרבים שקבלת האבות נתרופף מאד מאד, ובפרט אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון העמים, בודאי מצווה רבה ללמדם חומש וגם נביאים וכתובים ומוסרי חז"ל כגון מסכת אבות וספר מנורת המאור וכדומה כדי שיתאמת אצלם ענין אמונתנו הקדושה".

ו. בתי ספר לבנות

בעקבות הוראתם של גדולי ישראל קמו בתי ספר לבנות, אך פשוט שכונתם הייתה שהלימוד יתקיים על פי הגדרים ההלכתיים בנושא: כל חילוקי הדינים בין הלכה ואמונה לשאר חלקי התורה, וכן החילוק בין פשט לעומק בתורה שבכתב.

ולכן בתשובה לשאלה שנשאל הרב משה פיינשטיין אם מותר ללמד משניות בבית ספר לבנות, הורה בפשיטות שהדבר אסור, והתיר ללמוד רק פרקי אבות שיש בהם מוסר ויראת שמיים⁵.

בדורנו, ברוך ה', עולם התורה פורח ובתי המדרש שוקקים חיים, וגם הנשים מתעוררות ללימוד תורה. מוטל עלינו לברר את יחס התורה ללימוד תורה לנשים. ראשית, יש לחלק בין מקצועות התורה השונים:

א. לימוד הלכה

נשים חייבות במצוות עשה רבות וכמובן בכל הלאווים, ועל כן מוטל עליהן ללמוד את ההלכות שהן מחויבות בהן: הלכות נטילת ידיים, הלכות ברכות, הלכות שבת ועוד.

כך כותב בספר חסידים⁶: "חייב אדם ללמד לבנותיו המצות כגון פסקי הלכות, שאם לא תדע הלכות שבת איך תשמור שבת? וכן כל מצוות כדי לעשות ולהזהר במצוות".

גם המהרי"ל⁷ כתב שנשים חייבות בלימוד הלכה, אך כתב שיש להן ללמוד רק את פסקי ההלכות, בלי טעמים ועומק הסברא.

וכן פסק הרמ"א⁸ שנשים חייבות ללמוד את ההלכות הנחוצות להן⁹. ובבית יוסף¹⁰ כתב שמטעם זה יכולות לברך ברכות התורה.

ב. אמונה ויראת ד'

יש שש מצוות תדיריות שאדם מחויב בהן תמיד: אהבת ד', יראת ד', הידיעה שאין עוד מלבדו וכו', ובוודאי גם הנשים מצוות בהן. הרצ"ה¹¹ היה נוהג להדגיש בשיחותיו¹² שמצוות אמונה נוהגת בנשים כבגברים, וכדי לקיימן – צריך ללמוד, וכן הוא ברמב"ם¹³ שנשים צריכות ללמוד יראת ואהבת ד'.

כמו כן יש ללמוד את התפילה: את הלכותיה, את עניינה וכמובן את הבנת המילים עצמן.

אף המידות הישראליות צריכות לימוד והתבוננות. ובמיוחד מידות האם שנשרשות בנפשות הרכות והטהורות של הבנים ושל הבנות בזכות טוהר ונועם מידותיה.

ג. שאר חלקי התורה

לגבי אישה שרוצה להרחיב וללמוד גם חלקים ממקצועות אחרים בתורה, יש הבדל בין אישה הלומדת בעצמה לאישה הלומדת מפי רב. לגבי אישה הלומדת בעצמה כתב הרמב"ם¹⁴ "אישה שלמדה תורה יש לה שכר".

* הערה: נעריך על פי חוברת שתצא לאור בעתיד א"ה, הרב לא עבר על הדברים ואין לסמוך למעשה על הכתוב כאן. המובאות במאמר עברו לעיתים שנויי לשון קלים, לבהירות ההבנה.

(א) סימן ש"ג.

(ב) שו"ת החדשות סימן מ"ד.

(ג) יורה דעה רמ"ו ו'.

(ד) סימן מ"ז.

(ה) שיחות הרצ"ה, תלמוד תורה, תורת ארץ ישראל סעיף י"ב.

(ו) הלכות תשובה י"ה.

(ז) הלכות תלמוד תורה א' י"ג.

(ח) ב' עמוד ק"ב.

(ט) רמב"ם שם, שו"ע יו"ד רמ"ו ו', ו' כדן אב לבתו, כן דין בית ספר (תשובות שבט הלוי

ח"ו ק"ג, ופשוט).

(י) יורה דעה רמ"ו ס"ק ד'.

(יא) פרק ג', דף י"א.

(יב) איגרות משה יורה דעה ג' פ"ז.

עמדתו של רבי עקיבא במצבי כפייה*

מהי עמדתו של פפוס ומהי עמדת רבי עקיבא? • מלכות רומי שונאת שנאה עצמית את ישראל וויתורים לא ירככו את השנאה • עמדתו היצוקה של רבי עקיבא ובעקבותיו מרן הרב זצ"ל

אולם בינתיים, הואיל והמלכות שולטת בכל האיזור, ואנו תלויים בה ומשועבדים לה - משום פיקוח נפש עלינו לוותר ולא לעסוק בתורה. הדאגה לשלום עם ישראל ולביטחוננו מחייבת לנהל מדיניות 'שפויה'. בנוסף לכך סבר פפוס שיש גם מקום להבין את המלכות ואת דרישותיה. מדובר במעצמה מתקדמת, תרבותית וטכנולוגית. עם תרבותי שבא להנהיג סדר חדש בחיי המדינות והתרבויות, והעיסוק הרוחני-התרבותי שלנו מפריע לגאוה שלה ולהתפשטות השאיפות שלה; לכן צריך להשתדל להתפייס איתה, להתקרב אליה, ולא לנסות להתגרות בה. אמת, אנחנו אוהבים את התורה, אבל לעיתים יש מצבים בהם חייבים למעט את השאיפות והרצונות. לאחר זמן יירגעו הרוחות, יתברר שאין מה לחשוש מאיתנו - ונשוב לתורה.

ג. שנאה עיוורת

אולם ר' עקיבא הבין שאין למלכות הרומאית צורך פוליטי-בטחוני או רוחני-תרבותי להפסקת עבודת התורה. הגזירה הנוראה נובעת מתוך שנאה לשמה, וכמו שכתב אחד מגדולי חסידי אומות העולם, טולסטוי: "האנטישמיות היא תאוה שטותית השייכת לשחיתות השפלה ביותר של הטבע האנושי החולני, זהו הרצון לשנא".

כדוגמא לכך מביא הוא את הסיפור (הנזכר במדרש²) על הקיסר אדריאן (זהו אדריאנוס קיסר, שבדורו של רבי עקיבא), שעבר עם פמלייתו המלכותית, ובדרכו בירכו יהודי לשלום. פנה אליו הקיסר בחמתו: 'כיצד העזת, היהודי, לברך לשלום את הקיסר?' והמיתו. יהודי אחר שראה זאת - בעוברו ליד הקיסר מאוחר יותר - נמנע לברכו. אמר לו הקיסר: 'כיצד העזת שלא לברך את הקיסר לשלום?'

והמיתו אף הוא. לאנשי פמלייתו התמהים הסביר: אני שונא יהודים, ובעיני כל סיבה טובה כדי להמיתם.

מדרש זה מבטא בחריפות נקודה זו. שנאת הגויים לישראל היא שנאה עיוורת. אין לה כל סיבה ממשית. הגויים רוצים למנוע את עצם היותנו לעם, את עיסוקנו בנשמתנו, בתורתנו ובבנין ארצנו, ואת צמיחת ישועתנו. הסיבות שבהן הם תולים שנאה זאת משתנות מפעם לפעם.

ד. לחץ האומות לויתורים לאומיים

הבנה זו נוגעת מאוד לימינו. כשאומו העולם לוחצים לוותר על חלקי ארצנו, או באים כביכול בטענות מוסריות שונות, יש להכיר בבירור כי רק תואנה הם מבקשים. בכניעה, בויתורים, בפשרות ובהסכמים - לא נשקט את תביעתם. היא רק תלך ותגבר. שנאתה של התרבות המערבית כולה יונקת ביסודה מן הנצרות, ואינה יכולה להסכים לשיבת עם ישראל לארצו

א. משל השועל והדגים

מסופר בגמרא בברכות³:

"תנו רבנן: מעשה וגזרה מלכות גזרה על ישראל שלא יעסקו בתורה. מה עשה רבי עקיבא? הלך והקהיל קהלות ברבים וישב ודרש. מצאו פפוס בן יהודה. אמר לו: עקיבא, אי אתה מתירא מפני אומה זו? אמר לו: אתה פפוס שאומרים עליך חכם אתה, אי אתה אלא טיפש. אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, ראה דגים שהיו רצים לכאן ולכאן. אמר להם: מפני מה אתם רצים? אמרו לו: מפני הרשתות והמכמורות הבאות עלינו. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כדרך שדרו אבותי ואבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פיקח שבחיות, לא פיקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתייראים, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. ואף אנו כך, בזמן שאנו

עוסקים בתורה דכתיב בה 'כי הוא חייך ואורך ימך' אנו מתייראים, כשאנו פוסקים מדברי תורה על אחת כמה וכמה. אמרו, לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו (פפוס)... אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לפפוס שנתפס על דברים בטלים".

הרב זצ"ל מבאר סוגיה זו בעין איה⁴ ומלמד שהמחלוקת בין פפוס לרבי עקיבא היתה עקרונית - כיצד מתמודדים במצבי לחץ וכפייה הבאים עלינו מצד אומות העולם. יש להעמיק בדברים, כיוון שסוגיה זו חוזרת ועולה בבית ישראל במשך הדורות. בייחוד בדורנו כשאנו שבים ובונים את החיים הלאומיים בארץ ישראל, דבר שעומד לצנינים בעיני רבים מאומות העולם, והם מנסים לעכב ולהכשיל זאת בדרכים שונות.

ב. להיות 'חכם' ו'מציאותי'

מה חשב פפוס בן יהודה?

פפוס לא שנה את התורה, ולא רצה לפעול כנגד עמו. להיפך, התורה היתה יקרה לו. כאבה לו מאוד הגזירה להשבית את ישראל ממנה. יחד עם זה, פפוס היה 'איש חכם', איש תרבות, המבין את המציאות ומנתח אותה באופן ריאלי ו'מפוכח'. עם כל אהבת התורה ואהבת ישראל שלו, תמיד השתדל להשאיר 'מציאותי'. לכן, על אף שהוא 'בן יהודה', שינה את שמו לשם מודרני - פפוס, לפי המתחייב מתנאי החיים של המלכות השולטת.

כשנגזרה הגזירה, עשה פפוס חשבון והבין שבעצם אין ברירה אלא להישמע לה. אומנם הוא קיווה והאמין שלבסוף עם ישראל ישוב לתורתו,

* נערך מתוך לאמונת עיתנו א', עמדתו של רבי עקיבא - הלכה לדורות.

להן, את מחיאות הכפים, ואת ההערכה העולמית. במקום זה הוא יתמלא בכבושה על חולשתו.

וכך כותב הרב: "על כן, אשרי איש טהור לב וטהור כפיים, גיבור ברוחו, העומד על נפשו ונפש עמו, ומחזיק בעץ החיים של תורה גם בעת אשר ימררוהו אויביו, 'בטח בשם ד' וישען באלהיו'".

ז. המאבק על הכותל

דברים אלו שכתבם הרב בצעירותו, זכה לקיים בזקנותו, כחמש שנים לפני פטירתו, בתביעת הערבים והבריטים לווייתור על זכותנו על הכותל המערבי.

בשנת תר"צ, זמן מועט אחרי פרעות תרפ"ט, נוצרה בארץ ישראל סיטואציה קשה ומרה. הערבים איימו לפתוח במסע פוגרומים בכל ארץ ישראל. איום זה הפחיד את האחראים לשלום היישוב, כולם זכרו את הדם הרב שנשפך בחברון ובירושלים ובעוד מקומות. ועתה היישוב היה בלא נשק ובלא אפשרות להגנה ממשית, כשהשליטים האנגלים מסייעים לערבים בגלוי ובסתר. בנוסף לכך, רוב ראשי היישוב לא שהו בארץ, אלא עסקו בעניינים מדיניים בחו"ל.

בזמן זה הגיעה הצעה-דרישה מהבריטים לפרסם גילוי דעת שמוותר על זכותנו על הכותל המערבי, בטענה שרק כך אפשר להרגיע את הרוחות. הדרישה הגיעה אל הרב, שהיה הרב הראשי לארץ ישראל והאחראי מטעם הממשלה על המקומות הקדושים.

הרב, שהבין את גודל השעה, וחש את הסכנה של כל היישוב בארץ, לא הסכים בשום אופן לחתום בשם האומה על ויתור כלשהו בזכותנו על הכותל. אנשי הוועד הלאומי ניסו לשכנע את הרב לסגת מעמדתו התקיפה, בטענה שבכך עלול להיות מופקר שלום היישוב כולו. אך כל זה לא פעל מאומה. הרב דרש שהוועד הלאומי יאמר לבריטים שאיננו באים עימם לשום פשרות בעסקי הכותל".

רבנו הרצ"ה היה אומר שהרב פסק כאן הלכה לדורות, הוראת דרך בכל הלהצים שיעמדו במהלך גאולתנו. דרך חיינו נקבעת במה שנהיה מה שאנחנו, בהודאה מלאה על ערכנו הנצחי, האלוהי, וקדושתנו, ולא בווייתור על חלקי קדושה של תורתנו או של ארצנו!

הצדדים של הגוים (-האנגלים והערבים), המסבבים אותנו בכחש ובמוקשי רצח לשם הסכם וויתור על כותל בית חיינו... - ולא הוסכם, ולא הסכימה לכך האומה הישראלית בתוקף העמדה הזאת. הוצר לא נעתק ממקומו, וסלע הנצח לא הוזח מארגו, נכבדי-עם חרדו ורעדו דנו וטענו, לשלומנו של היישוב כולו בארץ, לשמירת חיינו של הרבה הרבה נפשות מישראל, - והכחן הגדול, הלוחם במסירות נפש גם להצלת נפש יחידית מישראל, ברר כמפקד עליון את דעתו המכרעת בהחלטיות האחראית: לא ברפיין רוח ותרני ביחס למקום קדשנו נסיג בטחון שלומנו ומשמרת חיינו, לא מתוך כך יבושו ויסוגו שונאינו, אין בידינו לסגת ולזוז מעמדת בעלותנו האלהית של מקומנו זה, ואך בהחזקת בצרוננו בו וממנו יסוד המשך קיומנו ועז עליתנו" (לנתיבות ישראל א' זממנה וישע, עמ' צ).

ובניינה. לכן היא באה בתואנות ובתביעות שונות - סיני, הגולן, עזה, ירושלים. השורש לכל אחד הוא הרצון להשביט את ישראל מהיות עם.

במצבים כאלו מה צריך לעשות? להתגמד? להשביט את אור התורה בישראל? להחליש את האחיזה בארץ? כך אומנם סבר פפוס, אולם רבי עקיבא ידע כי עלינו לעשות את שלנו, לחזק את החיים הלאומיים שאינם מתפתחים כי אם בזכות התורה! ואין תורה, ואין חיים לאומיים אלא בארץ ישראל! "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". אין להונות את עצמנו שרק אם נוותר יהיה שקט שלום. אין זו אלא חולשת נפש וחסרון הכרה בתוכן האמיתי של חיינו.

אם נרפה מהתורה, ילך הקשר הלאומי ויינתק לגמרי, חלילה.

לאומות העולם יש עוד הנאה סדיסטית מיוחדת - להשיג את הדברים בדרך משא ומתן ובלא מלחמה (כבקשת השועל מהדגים), אלא ע"י שנפגע בעצמנו, במאור הרוחני המאיר בנו, בחיינו הלאומיים, בקישורנו לארץ, ונחבל כמו ידינו בציונות ובהתיישבות, ובקשר שבין עם ישראל וארצו.

ה. התורה - מעוזם של ישראל

לכל הלחצים והרפיונות יש תשובה אחת בלבד - התחזקות בתורה ובמצוותיה. רק האחיזה בתורה מחזקת את הרוח והחוסן הלאומי בשעות צרה ומשבר.

יסוד הלאומיות הנצחית של עם ישראל הוא התורה, הקשר לירושלים ולכל ארץ חיינו וצפיית הישועה. אם נרצה להמיר זאת בלאומיות חלופית, ובהגדרות חדשות שאינן קשורות דווקא לתורה ולארץ ישראל,

לירושלים ולהר הבית, אלא הגדרות שבנויות על פי אומות העולם ועל פי המודל שהם קובעים, ודאי לא יעלה בידנו מאומה.

שנאת העמים מתגברת במיוחד בשוכנו למלוא תקומתנו בארץ ישראל. היא לא תתמעט, גם אם ננסה לעצב מחדש את פנינו.

ו. גיבור ברוחו

החשבון מתברר במהרה. "לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לפפוס", הגוים מצאו תואנות גם ביהודי המתאמץ להסתיר את לאומיותו. פפוס הבין שנפל בפח ואמר: "אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים", הצטער על היותו מוג לב ועל כך שהתבייש בסגולתו והסתירה כדי למצוא חן בעיני שונאי עמו. אדם כזה לא יקבל את הכותרות שציפה

(א) ס"א ע"ב.

(ב) פרק ט' סעיף רכ"ח, עמ' 233.

(ג) איכה רבה פרק ג'.

(ד) דברי הימים א' י"ז, כ"א.

(ה) "בימים הללו (שנת תש"ו), המקדשים בנוראותיהם, זכור יזכרו, גם אנשי הוועד הלאומי מאותו הערב וגם הד"ר מאנגס מאותו לפני הצהרים, אז בימי אלול תר"צ, בקריית משה בירושלים, בירתנו הקדושה, (הרב היה אז חולה מאוד ושכב במקום מרגוע בקריית משה) - את תוקף עמדתו, הוראתו והדרכתו, של אביהם של ישראל, מורה הדור והדורות זצ"ל, בענין הכותל. מה רבו, מה כבדו ומה גוראו נגישות הסחיטות והאיזמים, שעמדו אז על פרקיהם, בכל מרירות לחצם, מתוך אותם שני

"מורא דארעא דישראל"

שי ברוך

בכ"ה בסיוון יחול יום פטירתו הי"ג של הרב מרדכי אליהו זצ"ל. לאחר הסתלקותו התפרסמו סיפורי מופתים רבים על הרב, רבים מהם ודאי מדויקים, אך אין בהם כדי לעמוד על שיעור קומתו האמיתי של הרב. את דמותו של הרב ניתן לפגוש רק על ידי הכרת מעשיו ותכונותיו המבטאים את דביקותו העצומה בד', בתורה ובעם ישראל עד כדי מסירות נפש של ממש.

צדיקה כמו רחל

נראה כי התכונה העיקרית בנפשו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל הייתה מסירות נפש על כל אחד ואחת מישראל. במידותיו האציליות קיבל כל אחד באהבה וטיפל בו בנחת ובמתינות, הקשיב לכל שאלה וענה בחוכמה רבה, קצר ולעניין.

את סבלנותו ואהבתו הרבה לבריות אפשר לראות מהמעשה הבא: הרב אליהו הוזמן להיות סנדק בברית, לאחר הברית נעמדו אנשים רבים מאוד בתור כדי לקבל את ברכה מהרב. בין האנשים הרבים עמדה אישה כבת ארבעים, וכשהגיע תורה אמרה לרב את שמה וביקשה שיברך אותה. הרב בירכה בחום "מי שברך...".

האישה חיכתה שהרב יסיים לברך, ואז ביקשה ברכה שתזכה להתחתן בקרוב. הרב בירכה פעם נוספת, והפעם בפירוט שתזכה להתחתן. המתינה האישה עד שהרב סיים את הברכה, ואז ביקשה: "הרב, תברך אותי שאזכה להתחתן עם תלמיד חכם!". הרב בירכה בסבלנות פעם שלישית שתזכה להתחתן עם תלמיד חכם. גם בפעם הזו, האישה חיכתה שהרב יסיים את הברכה ואז ביקשה בפעם הרביעית: "הרב, תברך אותי שאזכה להתחתן עם תלמיד חכם גדול!". מאחורי האישה השתרך תור ארוך של אנשים הממתנים להגיע לרב לקבל את ברכתו, אך הרב המשיך באהבה ובנחת לברך שתזכה להתחתן עם תלמיד חכם גדול. ושוב, האישה מחכה שהרב יסיים ומבקשת, פעם חמישית: "הרב תברך אותי שאני אזכה להתחתן עם תלמיד חכם גדול כמו רבי עקיבא!..."

אפשר היה לחשוב שבשלב זה הרב יאבד את סבלנותו ויבקש ממנה לפנות את מקומה. התור ארוך והבקשות לא נגמרות! ניכר שיש לאישה הזו קושי נפשי וככל הנראה היא לא תניח לרב בזמן הקרוב! אך הרב חייך וענה לה: "אם את תהיי צדיקה כמו רחל, תזכי שבעלך יהיה צדיק כמו ר' עקיבא!"

בחוכמתו, ענה הרב לאישה תשובה שתגרום לה להפסיק את בקשותיה, אך באהבה ובחן שלא תחוש שהרב דחה אותה. מעשה זה הוא דוגמה לאחריות ולמסירות של הרב לכל אחד ואחת מישראל.

כבר הורה זקן

מעשה נוסף המבטא את מסירות נפשו של הרב - והפעם בקשר הנהגת הכלל, סיפר הרב אריאל אדרי שליט"א, רבה של שכונת הר חומה: לפני שנים התעורר ספק מתי יש לקרוא את המגילה בשכונת הר חומה. לאחר שהרב אדרי בירר את צדדי הספק ניגש לגדולי ישראל כדי שיכריעו בעניין. בתחילה הלך אל רבה של ירושלים, הגאון רבי שלום משאש זצ"ל. הרב משאש נכנס לעובי הקורה והכריע שיש לקרוא בשכונה בט"ו באדר כדין ירושלים עצמה. לבקשתו העלה הרב משאש את הכרעתו זו על הכתב.

אחר כך הלך רב השכונה לרב אליהו זצ"ל לדון גם איתו על הסוגיה. הדיון נמשך למעלה משעה, ובמהלכו דחה הרב אליהו את סברותיו, ונטה שיש

לקרוא בשכונתו דווקא ב"ד, כדין פרזים. לבסוף סיפר הרב אדרי שהרב משאש הכריע לקרוא בט"ו ואף כתב לו את זה במכתב שנמצא איתו. הרב אליהו ביקש לקרוא את מכתבו של הרב משאש. הוא קיבל את המכתב, קרא אותו בעיון במשך כמה דקות ואמר לו: "כבר הורה זקן! מחר בבוקר אבוא לשכונה לראות מדוע צודק הרב משאש". ואכן למחרת בבוקר הגיע הרב אליהו לשכונה וערך בה סיור, ובסופו אמר שיש לקיים את פסקו של הרב משאש (אמנם מטעם אחר).

כמה גדלות וענווה יש ללמוד ממעשה זה! הרב אליהו לא אמר שהוא "מבטל דעתו", אך גם לא אמר שהוא חולק כפי שסבר מתחילה, אלא הלך בעצמו לראות ולחקור, ושמח שמחה גדולה שזכה לקיים את פסקו של הרב משאש.

הכנסת ספר תורה

לסיום, נביא מעשה המראה את אצילותו וטהרת נפשו של הרב:

פעם אחת הוזמן הרב להכנסת ספר תורה. כמו בכל מעמד של הכנסת ספר תורה, הוזמנו אנשים מכובדים לכתיבת האותיות האחרונות של הספר. לאחר שסיימו את כתיבת האותיות, אמר הרב לתלמיד חכם אחד שישב על ידו: "תראה איזה ספר תורה יפה, כל כך מהודר! אבל את כל האותיות בסוף כתבו כל מיני אנשים שחלקם לא יודעים כלל לכתוב... חבל! הספר כל כך יפה. בוא נתקן את האותיות כדי שגם הסוף יהיה יפה".

כדי לכתוב סת"ם יש צורך במיומנות, ביחוד אם רוצים למחוק אותיות ולכתוב מחדש. הרב עשה זאת בלי בעיה, מחק את האותיות שנכתבו שלא כראוי, ותיקן. כל זה נעשה במהלך אירוע רב משתתפים, מסביב רעש והמולה, ובלי שאיש שם לב יושב הרב אליהו ועוד תלמיד חכם ומתקנים את האותיות. כמה אצילות, עדינות רוח ואהבה לתורה ולמצוותיה.

המופת האמיתי

רבינו הרצי"ה אמר שלאביו הרב זצ"ל היו "מופתים" רבים אך הוסיף: "אל תלמדו את המופתים של אבא, תלמדו את התורה של אבא!". (והרב זצ"ל בעצמו אמר פעם: "עד שאתם מסתכלים על החוכמה שלי, תסתכלו על היראת שמים שלי!").

יודעים אנו שלגדולי ישראל ישנה סיעתא דשמיא מיוחדת שאין לאדם רגיל. אך עלינו לדעת כי ה"מופת" האמיתי אצלם הוא בעצם היותם דבוקים בד', בתורה ובמצוותיה. כשזוכים אנו לחזות בעינינו חיים שלמים של מסירות נפש לשקידת התורה, דקדוק במצוות והופעת שם שמים - זה המופת הגדול של קשירת הרוחני בגשמי, מופת המלמד על יכולתו של בשר ודם קרוץ חומר להתעלות למדרגות עליונות גבוהות אף יותר ממדרגתם של המלאכים.

נלך בדרכו של הרב אליהו, נתבונן במעשיו ובהליכותיו בקודש, ומתוכם נעלה מעלה מעלה בתורה וביראת שמים, ונזכה לגדל תלמידי חכמים גדולים אמיתיים שיאירו את עיני ישראל בתורתם.

אפשר היה לחשוב שבשלב זה הרב יאבד את סבלנותו ויבקש ממנה לפנות את מקומה. התור ארוך והבקשות לא נגמרות! ניכר שיש לאישה הזו קושי נפשי וככל הנראה היא לא תניח לרב בזמן הקרוב!

• חיי שועה •

הרב יהודה בהרב - הן במדבר, ערד

השבר הכפול של התחייה הלאומית מקדם אותה לגילוי הגאולה השלימה

הצרה תיוולד הישועה... "אנו לא רק בטוחים בישועה, אלא גם יודעים כי מהצרה עצמה תהיה ישועה.

כיצד? "דווקא הקושי והמועקה יוצרים העדר, מחיקת צורות קודמות של השקפות עולם ודפוסי חיים שפגז זמנם, ומתוך כך מתעוררת בלבבות ציפייה גדולה והשתוקקות לאור חדש - והן המולידות את הישועה" (שם רכ"א).

כך עלינו לראות את החולשה של הרעיונות הצינוניים בימינו. הקושי עצמו נוצר מחוסר קשר איתן ויציב בין התחיה הלאומית והזהות התורנית. התנועה הצינונית התבטאה ברעיונות כלל-אנושיים שטחיים, שגרמו במרוצת השנים ל'פוסט ציונות' (במקביל לפוסט-מודרנה בעולם, שכן בעולם הלאומיות נתפסת כסותרת שאיפות של צדק). וכך אנו עומדים מול שבר כפול - הן תנועת תחייה חסרת קשר עם עולם התורה, והן תגובה שלילית לתנועת התחייה עצמה.

כיון שהתחייה מתגלה מראש בצורה חלקית, עלינו להודות - אם לא היה שבר היינו נשארים עם תפיסות מקובעות וחד מימדיות!

השבר עצמו מלמד על שאיפה להעמקה, על תהליך של התקדמות. התחייה צועדת לקראת גאולה. זו אינה לאומיות רגילה. היא מוכרחה לצאת מהתפיסות הזרות המדגישות את עולם החול ואינן משכילות להבין את ערך התורה. תפיסות אלה הטעו את עצמן שכביכול התורה אינה יכולה להיות המפתח לתחייה הלאומית.

השבר הכפול יוליך בעזרת השם את התנועה של תחיית עם ישראל בדורותינו להכרה מלאה כי רק התורה תוכל להדריך אותה. זו ההוכחה שמדובר בתנועת תחייה שמקדמת את גילוי הגאולה.

ה. לא למחוק אלא להעמיק

כמובן איננו מקדשים את השבר הכפול הזה. אילו זכינו, לא היה לא השבר הראשון ולא השבר השני. אבל מבט אמוני יעזור לתהליך להתקדם, ואף יזרוז. על כן נעמיק את הבסיס הצינוני. לא נמחוק אותו לחלוטין. נשכיל מתוך המשבר השני, הפוסט-מודרני, לצאת מחוזקים. לא מושפעים אלא איתנים. איתנים בתפיסה תורנית משכילה, עמוקה ואמיצה.

"העתיד לא יופיע פתאום. אלא יגדל ויצמח מתוך ההווה החסר, מתוך הכוחות המתגלים בתחילה בתכונה שפלה" של עיסוק חומרי טבעי, ואפילו בתכונה של העזה, של כפירה והתכחשות לכל קודש, כי העתיד הגדול גנוז הוא כבר בהופעות הקטנות ההוויות, ומתוך החושך הראשוני יצמח אור גדול" (עמ' רל"ח).

ו. להיות ישראלי

בשולי הדברים. במאבקו נגד הכפירה ההולכת שבי אחרי תרבויות נוכריות ועוזבת מקור מים חיים ישראליים, פורט הרב בדבריו על נימי הגאווה הלאומית שהצינונות חידשה וחזקה בעולמנו. היהודי הצינוני הוא אדם זקוף קומה, גאה מאד בלאומיותו, מלא עוז ואומץ לעמוד כנגד הקמים מולנו - ועם זאת, חושף הרב בחריפות רבה, עדיין מתבייש הוא ביהדותו הפנימית. כמה מגוחך הדבר!

"יש כאן נימה נסתרת של תוכחה מתוך הגחכת המצב: אחר שהגענו לשיא, ואיננו מתביישים משיוכנו הלאומי, ונכונים אנו למסור את הנפש למען בניינו ושכלולו של עמנו - הייתכן שכל כך נשפיל את עצמנו, נתבייש בכל ערכי היהדות היקרים והקדושים, הנעימים והנפלאים, של התורה, ולא נעז להתגאות בהם לפני הגויים ולקבוע אותם כחוק ועיקרון של יסוד לאומיותנו?" (עמ' רמ"ט).

"אם הלומד והמעייין בדברי הרב אינו תופס את ה"הולך", את המשתכלל, את ההולך ובא - אות היא שלא הבין מאומה. אם את ההתהוות של הצמיחה, את התנועה של ההווה לקראת עתידו הוא לא מצא - רחוק הוא עדיין ממבטו של הרב, ואינו נמצא כלל במימד של הסתכלותו על המציאות. מתבוסס הוא עדיין במימד השטחי... "אוי להן לבריות שרואות ואינן יודעות מה הן רואות" (תגינה י"ב ע"ב) - רואות הן צרה, העדר ושלילה ואינן רואות בכל זה התהווה ההולכת ונוצרת" (מורד הרב צבי טאו שליט"א, לאמונת עתנו ס"ו עמ' ר"ב ג).

א. לצאת מהמבט השטחי

עלינו לצאת מהמבט השטחי ולראות את ההליכה - את הצמיחה, וכך נביט על המציאות נכון. "כך הוא תהליך תחיית האומה בדורותינו. לא פרי מחשבת אנוש הוא, אלא גילוי שמו של משיח שקדם לעולם; הופעת האידיאל האלוקי לתיקון עולם במלכות שדי, שכל ההווה וכל ההיסטוריה האנושית לא נבראו אלא על מנת להוציא אותו אל הפועל" (שם עמ' ר"ט).

עלינו להביט במבט עמוק על תהליך התחייה של עם ישראל בדורות האחרונים. לראות כי הוא לא התחולל מהחלטות אנושיות כפי שנראה במבט חיצוני. "ישנן הופעות הנראות בחיצוניותן ככל התופעות... אך באמת מקורן עליון..." (שם ר"ט), אלא יש בהן גילוי האידיאל של תיקון העולם.

באופן מיוחד עלינו להביט בצורה עמוקה על תחיית עם ישראל בדורותינו. "וכשהכל רואים תנועת שחרור לאומי בעלמא, הם (גדולי האומה) רואים צעידה לקראת השחרור העליון".

ב. לא להיבהל מהקשיים

עלינו לראות כי בעומק הדברים תנועת השחרור הלאומי של עם ישראל בדורותינו מתחילה בגילוי הגאולה, בזמנים שבהם תנועה זו מתקדמת לקראת מימוש מטרותיה - וגם בזמני קושי.

"מתוך המבט הצופה את האור הגדול המניע את תהליך התחייה, מקבלים הקשיים והסיבוכים שבתהליך את ערכם הנכון והמדויק. אנשי האמונה הגדולים אינם נבהלים... מכל קושי. יודעים הם ש'תופעת דורות מופלאה זו, כל זמן שלא נתמלא כל אורה ולא נתבגר כל כוחה... הנה במידה זו של העדר ההשלמה... מוצאים מקום לחול... מיני פגמים" (לנתיבות ישראל א' עמ' קצ"ח, לאמונת עתנו שם).

ג. להקשיב לקול הפנימי

כאשר אנו מקשיבים לקול הפנימי של התחייה הלאומית, לא ניבהל מהקשיים, אלא נבין את ערכם הנכון. כל עוד התנועה הלאומית עוד לא השלימה את התבגרותה - יהיו פגמים.

כאשר מבינים כי ההתבגרות המלאה של התחייה הלאומית היא הגאולה השלימה - הרי מבינים כי עדיין לא מימשה התחייה את מטרותיה ועל כן היעדרה של הארה שלימה יוצר קשיים וחסרונות. "ובטוחים בודאות גמורה, שמתוך כל קושי, צרה ומצוקה הבאים לאומה בעת תקומתה... יצמח אור חדש".

ד. המשבר הגדול יוביל לבנייה

"אמונת הגאולה מלמדת אותנו שאף על פי ש"עת צרה היא ליעקב", הנה "ממנה יושע" לאמר: לא רק שתבוא ישועה... אלא... מכוחה... של

• הוזה עובדא •

ניסים ירחי - תנועת ישראל יהודית

איתן ברק חוזר - חלק א'

חדשני: אתה עומד להיזכר בעצמך - לבד. מלבד שמך הפרטי, אף אחד לא יספר לך דבר על עברך - משפחתך, עבודתך, חבריך. אתה תיחשף אליהם בעקיפין, והמוח יעשה את שלו וישלוף מהתאים הרדומים את מה ששכחת. במהלך הימים תיפגש עם הרבה אנשים, שאתה מכיר או לא. מאחל לך הצלחה רבה. לכל שאלה אני פה, שמואל. אגב, אנחנו לא מכירים מלפני הפציעה שלך, הפטיר פרופ' עדי בחיוך שובב ויצא מהחדר.

וכך, צוות הרופאים והאחיות, משפחת ברק העניפה, חברים מהאזרחות ומהשירות התגייסו, כל אחד בסגנונו המיוחד כדי לשפר את מצבו של איתן. "שאף אחד לא ינסה להזכיר לו שום דבר", חזר פרופ' עדי, "המוח יוכל לשלוף את הנתונים לבדו, וכך נוכל לעזור לו הרבה יותר מכל 'קביים'".

ביום רביעי הגיע תורו של יובל הקטן, בנו הבכור של איתן, שרצה כל כך לשחק עם אבא. "יובל חמוד, שים לב" אמרה לו אימו, "אל תקרא לו 'אבא' בכלל, בוא לשחק עם אבא כדי לעבוד על הזיכרון שלך". יובל הגיע לפינת האוכל בסיומה של ארוחת הצהריים. איתן אכל עם חברו לצוות, תומר, טייס שטס איתו רבות בשנים. יובל לקח נשימה התקדם לעבר אביו ואמר: "שלום, שמי יובל, אני הבן של ליהי האחות. היא שלחה אותי לעבוד איתך קצת על הזיכרון שלך. הבאתי משחק שאני מאוד אוהב, קוראים לו 'ח'תחול'". ליהי האחות, הלא היא אשתו של איתן, לא הסכימה להישאר רחוקה בעלה, וכך קיבלה תפקיד ראשי במשחק הדמויות של פרופ' עדי - האחות הראשית' שמטפלת במוחו של איתן.

וכך התחילו לשחק, האב ובנו, את המשחק המוכר לכל. בסוף המשחק ניגש יובל להיפרד מאביו. איתן הפטיר לעברו: "יובל, תודה רבה ששיחקת איתי. אם יהיה לי בן, כל כך ארצה שיהיה כמוך". ליבו של יובל החסיר פעימה והוא מיהר לחמוק בעדיניות מהמקום.

"אתה יודע תומר, אני אומנם לא זוכר דבר מהעבר שלי ולא מזהה אף אחד, כולל אותך, אבל אני חייב לציין שאני די שמח". "ממש מזר, למה באמת אתה שמח?" שאל תומר, "אתה אפילו לא יודע מי ההורים שלך?" "אמת", השיב איתן, "אני לא מכיר כאן אף אחד, אבל תראה את כל האנשים שסובבים אותי כרגע, כנראה יש בינינו קשר מסוים - ואני ממש שמח על זה! אלו לא סתם אנשים נפלאים, אלו אנשים שאני מתאים להם והם מתאימים לי, כאילו אנחנו חולקים יחד את אותן החוויות. אני לא חושב שהייתי יכול לבקש לקבל משהו יותר טוב מזה, ו...".

לפתע, רעש מבחוץ הגיע לאוזניו של איתן. רעש מוכר, מוכר מדי לאיתן הישן. "מה זה הרעש הזה? מטוסים?" זינק איתן למרפסת כדי לראות יותר טוב. תומר, שנשאר כל הזמן צמוד לאיתן, נבהל מהמחזה והלך להזעיק את הרופאים. הרופאים עמדו מרחוק וראו את איתן, מסתכל לשמיים בהערצה על מטוסי חיל האוויר כמו ילד קטן.

המשך יבוא בעז'ה בגיליון הבא.

"איתן, תיזהר!" נשמעה הקריאה בתא הטייס "המכ"ם שלי מזהה 3 מטוסי אויב. המתן לשאר הצוות!".

"קודקוד, אין צורך, מייד מנתק מגע. הם לא יתפסו אותי". הייתה התשובה.

"הוא כזה עקשן!" אמר מאיר לעצמו "אז מה אם הוא הטייס הכי טוב שלנו? הוא צריך להקשיב להוראות, הוא חייב לעבוד בצוות!". "איתן אני חוזר, תחכה לשאר הצוות זה נראה לי כמו..."

מאיר לא הספיק לסיים את דבריו ופיצוץ נשמע ממרחקים. המטוס של איתן וגיל חטף טיל היישר אל תוך כנף ימין. ברגעים האחרונים הצליחו הטייסים לפלוט את עצמם מהמטוס ולפתוח מצנחים. למזלם, הם היו עדיין בשטח ישראל ולכן יהיה הרבה יותר קל לחלץ אותם. ואכן, 669 הצליחו לאתר אותם די בקלות.

תוך פחות מ-20 דקות מסוקי הפינוי כבר היו באוויר בדרכם לבית חולים רמב"ם בחיפה. לגיל פציעה חמורה מאוד ברגל. דימום כבד שנעצר על ידי חוסם עורקים. הוא מטושטש קצת, אבל בהכרה. איתן לעומתו, חוץ מכמה שריטות על הגוף נשאר שלם בגופו. אבל הנשימה והדופק שלו היו חלשים. הוא חטף מכה חזקה בראש. לאחר טיפול מסור בחדר הניתוח, נותר רק לחכות ולהעריך בתום 24 שעות כיצד להמשיך בטיפול לפי תוצאות הבדיקות והמדדים.

לאחר 36 שעות של המתנה דרוכה, הפחיתו הרופאים לגיל את מינון חומרי ההרדמה. אטיאט הוא פקח את עיניו והתחיל לתקשר עם הסביבה. משפחתו התמלאה באושר כשנראתה על פניו ספק עווית ספק חיוך. תוך ימים ספורים גיל כבר חזר לתפקוד מלא, מלבד הרגל הפגועה שלהחלמתה תידרש תקופת שיקום ממושכת וכן טיפולים רבים לחזרה לתפקוד מלא. בתקופה הקרובה, הקביים ומקל ההליכה יהיו המלווים החדשים שלו.

לעומת זאת, תהליך ההתעוררות של איתן לא היה קל. רק לאחר זמן רב המדדים התייצבו והיה אפשר לנסות להפחית את מינון חומרי ההרדמה. גם לאחר ההפחתה תגובותיו של איתן היו חלשות מאוד. בבוקר יום שבת, שבוע וחצי אחרי ההתרסקות, פקח איתן את עיניו לראשונה. כולם שמחו על התקדמות, אך שמחתם הייתה מוקדמת מדי. עד מהרה התברר שזכרונו של איתן נפגע. הוא לא זכר דבר - לא את שמו, לא את תפקידו בצבא, לא עיר מגוריו, ואפילו לא את הקרובים לו ביותר: הוריו, אשתו, בנו יובל בן ה-11.

"עדיין מוקדם לקבוע בוודאות כמה זמן תארך ההחלמה", אמר מנהל המחלקה להוריו המודאגים, "איתן קיבל זעזוע בראשו אבל הוא משתקם בתהליך איטי. אנחנו צריכים לתת לזה זמן. בינתיים תשהו לידו ותדברו איתו, ודאי זה יעזור למוח להשתקם". פרופ' שמואל עדי, מנהל המחלקה ומומחה בתחומו, החל לגבש תוכנית מפורטת לגבי שיקומו של איתן, ותכנן להתחיל בטיפול חדשני שלמד לפני כחצי שנה בהשתלמות בחו"ל.

פרופסור עדי פנה לאיתן והסביר לו: "איתן, קיבלת מכה חזקה מאוד בראשך ובגללה איבדת את הזיכרון שלך. יש לנו דרך לנסות לשקם את הזיכרון. אין לנו ודאות שנצליח - אבל נתאמץ. נתחיל בטיפול

"ויכריזו ברבים את הקריאה הגדולה והנצחית, הכתובה בתפילין דְמְרֵי עֲלְמָא: מי כעמדך ישראל גוי אחד בארץ" (מרוך הרב זצ"ל. מאמרי הראיה עמ' 59)

הצטרפו להפצת העלון מי כעמדך!
בתרומה חודשית קבועה תקבלו חבילת עלונים להפצה באיזורכם
אפשרות לחודש ניסיון בהנחה • ניתן לתרום מכספי מעשר

להצטרפות: mikeamcha.co.il או שלחו סמס: 050-9329091

מי כעמד
• מערך המפיצים •